

דברי חיזוק
באמונה ובטחון ועוד
על פרשיות השבוע

ויאמר אליהו

מאת הרב אלי' מאיר סמיט שליט"א
ישיבת רבי חיים עוזר « 058-323-1459 \ 347-897-9968 »

בס"ד

גודל הזכיה והכח של עניית 'אמן יהא שמיה רבא' בתוך בבית הכנסת דוקא!!!

אלא הגמ' מסתפקת כיצד לנהוג באמירתו. מצד אחד, לומר זאת בפה מלא וקול רם, כפסוק ממש, אי אפשר, שהרי משה רבינו לא כתב פסוק זה בתורה, ומצד שני, שלא לומר זאת בכלל, גם אי אפשר, שהרי יעקב אבינו אמרו, נמנו רבותינו ותיקנו לומר פסוק זה בלחש, וכך פסק השולחן ערוך להלכה.

טעם אחר לאמירת ברוך שם כבוד מלכותו בלחש, מוצאים אנו בדרך משל בדברי המדרש (דברים רבה ב"ז), "כשעלה משה למרום, שמע למלאכי השרת שהיו מקלסים לקדוש ברוך הוא באמירת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והוריד אותה לישראל. ולמה אין אומרים אותה בפרהסיא, אמר רבי אסי, משל למה הדבר דומה, לאחד שגנב קוזמין (תכשיט יקר) בתוך פלטיין של מלך, נתן אותה לאשתו ואמר לה, אל תתקשטי בה בפרהסיא, אלא בתוך ביתך. וביום הכיפורים, שישאל נקיים כמלאכי השרת, הם אומרים ברוך שם כבוד מלכותו בקול רם ובפרהסיא".

והנה המגן אברהם (תר"ט ס"ק ה) מבאר, שאין כל סתירה בין מאמרי חז"ל אלו, וכי הסיבה לכך שמשה לא פסק פסוק זה הינה בדיוק מן הטעם האמור במדרש, שהוא פסוק שהמלאכים משתמשים בו. ואימתי אנו אומרים פסוק זה בקול רם, ביום אחד בלבד מימות השנה, הלא הוא יום הכיפורים הגדול והמקודש, משום שביום הכיפורים אנו דומים למלאכים, ומכיון שכך אין אנו חוששים מקנאתם.

אך האם יש סתירה בין דברי הגמרא לדברי התרגום ירושלמי, מה אמר יעקב אבינו, הן בגמרא מובא כי יעקב אבינו אמר בלשון הקודש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ובתרגום ירושלמי מובא כי יעקב אבינו אמר בלשון ארמית יהא שמיה רבא מבורך, לעולם ולעולמי עלמא.

אכן, המתבונן יראה כי אין סתירה כלל וכלל בין שני המקורות, שכן המילים יהא שמיה רבא מבורך, לעולם ולעולמי עלמא, הינן תרגום משמעות המילים, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

לפי כל הנ"ל, ביארו ה'לפגות ראובן' וה'עמודי אור', שמובן היטב מדוע יש צורך לומר 'יהא שמיה רבא' בקול רם, שכן מכיון, שכאמור, המילים 'יהא שמיה רבא מבורך לעולם ולעולמי עלמא', הינן תרגום משמעות המילים של 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', ומכיון שהמלאכים אינם מבינים שפת ארמית, כפי שמבואר בכמה מקומות בדברי חז"ל, על כן יש ענין לזעוק בקול רם את תרגום המילים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, לידע להודיע ולהיודע, כי כל מה שאנו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בלחש, הוא רק משום חששו מקנאת המלאכים, ואילו כן היינו אומרים בקול רם, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

«'אמן יהא שמיה רבא' בבית הכנסת דוקא!!!»

אילו היו יודעים הבריות עד כמה עצומה היא סגולת אמן יהא שמיה רבא, נקל לשער כי היו רודפים אחריה בכל כוחם, כך כותב החפץ חיים באחד ממכתביו. וביותר ניתן לתמוה על אנשים שמחפשים סגולות וקמעות, סיגופים ותעניות לכפרת עוונותיהם וכדומה, ומוציאין עליהם כמה וכמה אלפים, כל אחד לפי עושרו והצטרפותו לענין, יותר טוב שיחזיקו בקביעות במצות עניית אמן יהא שמיה רבא, הבאה לידם בקלות ומסוגלת לכל הישועות, לפרט ולכלל, ויזרוזו אחרים למצוה זו ויתעקשו בה תמיד, מה שאין כן אם מוצא מעותיו

« שני הדיעות באמירת אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו

כתוב בפרשה האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (בראשית מט, א). כאשר יעקב אבינו ידע שימיו ספורים, קיבץ את בניו סביב מיטתו במטרה לגלות להם את קץ אחרית הימים, אבל הקב"ה לא חפץ בכך, ועל כן סילק מיעקב אבינו באותה שעה את רוח הקודש.

בתרגום ירושלמי מביא, שבאותה שעה חשש גדול מילא את לבו של יעקב אבינו, שמא אין מיטתו שלימה, שמא דומה הוא לאברהם אבינו שהוליד את ישמעאל וליצחק שהוליד את עשיו, ועל כן מונעים ממנו מן השמים מלגלות לבניו את הקץ. ראו בניו של יעקב אבינו בצערו של אביהם ואמרו לו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', כלומר, כשם שאין בליבך אלא אחד, כך אנו, אין בליבנו אלא אחד, וכולנו מאמינים בייחוד הבורא ברוך הוא, נענה יעקב אבינו כנגדם ואמר, יהא שמיה רבא מבורך לעלמי עלמין.

אי' בגמ' שבת (ק"ט): "אמר רבי יהושע בן לוי, כל העונה אמן יהא שמיה רבא מבורך בכל כוחו, קורעין לו גזר דינו". בגמ' מוכח שהסגולה של קורעין לו גזר דינו, לא מספיק שאומרים אותו באמירה גרידא, אלא שיאמרו אותו 'בכל כוחו'.

ונחלקו רש"י ותוס' מה הפירוש של 'כל כוחו', רש"י פירוש שבכל כוחו היינו בכוונה, ורק מי שעונה אמן יהא שמיה רבא, ומכוון את דעתו היטב לכל מילה היוצאת מפיו, זוכה לקרוע את גזר דינו. אולם תוס' ביארו (שם ד"ה כל העונה אמן), כי כוונת הגמ' פשוטו כמשמעו, בכל כוחו ממש, שצריך האדם להרים את כוחו ולזעוק בעוז, אמן יהא שמיה רבא. והביא תוס' ראיה לדבריהם מן האמור בפסיקתא (סוף מסכת אצילות, הנדפס לאחר מדרש אגדת בראשית), שאי' בזה"ל: "כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים אמן יהא שמיה רבא מבורך בקול רם, מבטלים גזירות קשות".

ובשלחן ערוך משלב המחבר את שני הדעות, וכך כתב (או"ח סימן נ"ז סעיף א): "יש לכוון בעניית הקדיש ולענות אותו בקול רם", עכ"ל. מצד אחד כתב כי יש לכוון בעניית הקדיש, ומצד השני הדגיש כי יש לעשות זאת בקול רם.

« שני הדיעות באמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו'

והנה ראוי להתבונן ולהבין את טעם שיטת תוס'. שכן, בשלמא לרש"י מובן כי העיקר הוא הכוונה, דרחמנא ליבא בעי, ולא פטומי מילי בעלמא, אולם מה טעם בהרמת הקול כשלעצמה.

הגאון רבי ראובן בעניני צדוק"ל (לפגות ראובן, ח"ה בהקדמה) והגאון בעל עמודי אור (הגדת ליל שמורים, בהקדמה), מבארים, כי הנה כתב השלחן ערוך (או"ח ס"א סעיף ג'), כי יש לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בלחש דווקא. ומקור דין זה הוא בדברי הגמ' (פסחים נו), המספר כי יעקב ביקש לגלות את הקץ לבניו קודם פטירתו, וכאשר נסתלקה ממנו שכינה אמר לבניו שמא יש בכם מי שאינו הגון, פתחו כולם ואמרו "שמע ישראל, ה' אלקינו, ה' אחד", ענה יעקב אבינו ואמר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

לטמיון על סגולות חיצוניות, שלא יועילו ולא יצליחו, והוא מכלה כוחותי לריק, והמשכיל יתן אל לבו.

אולם כאשר נדייק בדברי חז"ל, ניווכח שזה לא מספיק לומר 'אמן' היא שמיה רבא' בכל כוחו, אלא יש עוד תנאי. דהנה התוס' (שבת קיט: ד"ה כל) הביאו מפיסקתא, בזה"ל: "שכשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים היא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות", עכ"ל. ומבואר שלא די בכח של אמן היא שמיה רבא לבדו לבטל את הגזירות, רק ע"י שנכנסים לבתי כנסיות. וכן אי' בגמ' (ברכות דף ג) "אמרו, בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ועונין היא שמיה הגדול מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר, אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך וכו'". וצריכים להתבונן ולהבין, מה המעלה בבית הכנסת ובית המדרש.

הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל מבאר, שמפרשת מה טבו אהל'ך יעקב (במדבר כד, ה), אנו לומדים מהו מהות ה'בית המדרש', מהו סגולתה של מקום תורה, מהו כוחה של ישיבה קדושה. כל זה קבלנו ירושה מיעקב אבינו, וכל אדם שעמל בתורה ויושב בישיבה הוא יושב בישיבה שהקים יעקב אבינו.

וכמו שמדויק בתרגום יונתן בן עוזיאל, שכותרת בפירושו הפסוק מה טבו אהל'ך יעקב משכנת'ך ישראל (במדבר כד, ה) "כמה יאון הינון (-כמה יפה הם) בתי מדרשיכון (-בתי מדרשות) במשכנא די שמש בהון יעקב אבוכון (-ששימש כמשכן של יעקב אבינו)", ע"כ. היינו שסובר ש'אהל'ך יעקב' אינו שם מושאל על כלל ישראל, אלא קאי על יעקב אבינו ממש.

והיינו שיעקב אבינו הטביע את חותמו בבתי מדרשות ובישיבות, ומכוחו אנו ניוונים בכל אותם סגולות מופלאות ששורות בבית המדרש. סגולת עמלו של יעקב אבינו בתורה הק' עוברת בכל בית המדרש, ומה יעקב אבינו לא מת (כדאיתא במס' תענית ה), אף בתי מדרשות שלו חיים וקיימים, וזהו יסוד קיומן של הישיבות הקדושות.

הספורנו מפרש את הפסוקים האלו, וז"ל: "מה טבו אהל'ך יעקב - בתי מדרשות, כענין (-מה שכתוב אצל יעקב) ישב אהל'ים (בראשית כד, כז) וכו'. משכנת'ך - בתי כנסיות ומקדשי אל, המיוחדים לשכן שמו שם, ולקבל תפלת המתפללים."

וממשיך וכותב: "ואמר מה טבו, כי לא בלבד הם מטיבים לעוסקים בהם, אבל מטיבים לכל האומה, כמו שירה שם 'יעקב', שישאר בעקב ובאחרית הכל, ולא יסוף, וכמו שירה שם ישראל לשרר עם אלהים ועם אנשים", עכ"ל.

כלומר, כי בתי כנסיות ובתי מדרשות מטיבים לא רק ללומדים והמתפללים עצמם, אלא לכל כלל ישראל, לכל אדם ואדם בכל מצב שהוא, בין אם הוא בדרגת ישראל ובין אם הוא בדרגת יעקב, כי כח התפילה והתורה הק' מועיל ומביא שפע לכל ישראל.

וזה הוא המשך הפסוקים כְּנָחִים נָטִיף עָלַי נְהַר וּכְלוּנוּ שֶׁל הַסְּפוּרוֹ: "כי אמנם בתי כנסיות ובתי מדרשות להמון ישראל הם כמו הנחלים שנטויו אל השדות להשקותם וכן יושבי אהלים ותופשי התורה דולים ומשקים מתורתם להמון וכמו כן המתפללים הם כגנות עלי נהר אשר לא ימישו מעשות פרי כאמרם ז"ל (פרק קמא דראש השנה) ברית כרותה ל"ג מדות שאינן חוזרות ריקם", עכ"ל.

כתב הרד"ק על הפסוק וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מַעֲט (יחזקאל יא, טז), וז"ל: "שכשהם יתפללו שם, אני מצילם מיד אויביהם שלא יעשו בהם כלה". כלומר, שהשמירה על עם ישראל מפיגועים ואסונות, זה לפי מידת זהירותם בכבוד ובקדושת ביהמ"ד, וכשמדרים ומזוללים בקדושתם, ח"ו השמירה מעם ישראל הולכת.

וכן כתב ברש"י עה"פ ה'יִשְׁבֶּת בְּגַגְנִים חֲבָרִים מְקֻשְׁבִּים לְקוֹלֶךָ הַשְּׂמִיעֵנִי (שיר השירים ח, א), בזה"ל: "הקב"ה אומר לכנסת ישראל, אַתְּ הַנְּפוּצָה בְּגוֹלָה, רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. חברים מקשיבים

לקולך, מלאכי השרת חבריך, בני אלקים דוגמתך, מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות, השמיעני, ואחר כך יקדישו הם, שנאמר בְּרֵן יָחַד כֹּכְבֵי בְּקָר (איוב לח, ז), אלו ישראל, ואחר כך וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹקִים (איוב לח, ז), עכ"ל.

וכמה מהמוסר ופחד גדול יפול על האדם בראותו אלו הדברים הקדושים בבואו לביהמ"ד ובבתי מדרשות, שישמור פיו ולשונו שלא ידבר בהם שום דיבור חוץ מתורה ותפלה, והקב"ה בעצמו מזהיר לישראל על זה ואומר להם, ראה איך אתה צריך לשמור פיך שלא תדבר דברים אחרים, כי מלאכי השרת חבריך בני וכו' מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות וממתינים על ישראל לקדש שמו יתברך ואחר כך יקדישו הם.

« זהירות גדולה בקדושת בית המדרש »

בספה"ק ראשית חכמה, מביא מספר מעלות המדות בענין זהירות הגדולה בקדושת ביהמ"ד, וז"ל: "צאו וראו כמה גדול המתפלל בביה"כ, שכך אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ה) 'כל המתפלל בביה"כ כאילו מקיפו חומה של ברזל, ולא עוד אלא שתפלתו מתקבלת לרצון כאילו הקריב מנחה טהורה כענין שנאמר פֶּאֶשֶׁר יְבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּנְחָה וְגו' (שעיהו סו, ט). וכל המשכים ומעריב להתפלל בביה"כ כאילו מקבל פני שכינה, שנאמר אַךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יְשָׁרִים אֶת פְּנֵיךָ (תהלים קמ, ז)".

"ואין העולם מתקיים אלא בזכות בתי כנסיות ובתי מדרשות, דתנא דבי אליהו בכל יום ויום מלאכי חבלה יורדין מלפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו, שאילמלא בתי כנסיות ובתי מדרשות שהן יושבין ועוסקין בהן בתורה ובמצוות היו מחבלין אותו מיד, שנאמר מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ (שעיהו ג, ב)."

"הואיל ובתי כנסיות חביבין כל כך לפני המקום שמשרה שכינתו בתוכן וקראן מקדש מעט, ע"כ צריך לו לאדם לעמוד בביה"כ באימה ובריאה ברתת ובזיע, ובדעת נוחה כאדם העומד לפני המלך כדי שתתקבל תפלתו לרצון לפני המקום."

"ואל יכנוס בתוכה מתוך קלות ראש ועזות פנים ופריצות ומתקוטט שם עם הבריות, שאם עשה כן נוח לו שלא הלך שם להתפלל, ולא עוד, אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל וגורם להם לבתי כנסיות שיחרבו, כענין שנאמר לכו כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שמי שם בראשונה וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי יִשְׂרָאֵל (ירמיהו ז, יב), אם במשכן שילה נאמר כן, כל שכן בבתי כנסיות."

"לכן בני, הואיל שהקב"ה חפץ בתפלתנו של ישראל וביותר מי שמתפלל בבתי כנסיות עם הצבור, כשתקומו ממטותיכם הוו זהירין וזריזין לנקות עצמיכם מכל טומאה וטינוף, ותלכו לביהמ"ד ותפנו לבבכם מכל שאר העניינים והעסקים ושאר הבלי העולם כדי שלא יטרידו אתכם המחשבות ויבלבלו אתכם בתפילותיכם. והשתדלו להתפלל כל תפילותיכם בעונתן וסדרן. תקראו ק"ש שחרית וערבית בעונתה כדי שיקבל הקב"ה תפלותיכם לרצון, ותזכו לראות במהרה ביאת המשיח, כענין שנאמר וְהִבְיֵאתִים אֵל הַר קְדְשִׁי וְגו' (שעיהו נז, ז), למען רחמיו ישמע את קולנו ויקבל ברחמים וברצון את תפלתנו אמן", עכ"ל.

היוצא מדברינו שבית הכנסת הוא מקום השראת השכינה, ובאופן שכל הצורה של השראת השכינה הוא עבורנו, כדי לקבל את תפילותינו, ולהביא ולהשפיע טובה וברכה לנו ולכל ישראל, ואם ח"ו מחללים את קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות, עלולים ח"ו להפסיד את כל הטובה שהקב"ה חפץ ורוצה להשפיע עלינו, ואם שנכנסים לבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומרים אמן יהא שמיה רבא מתקדש שמו ית"ש, והוא ית"ש מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, א"כ ח"ו בהיפך אם באים לביהמ"ד ומזוללים בכבוד התפילה ובכבוד המקום, וגורמים חילול ה' רח"ל, הלא הקב"ה מצטער ח"ו.

... כדי לקבל את תפילותינו, ולהביא ולהשפיע טובה וברכה לנו ולכל ישראל, ואם ח"ו מחללים את קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות, עלולים ח"ו להפסיד את כל הטובה שהקב"ה חפץ ורוצה להשפיע עלינו..."